

»Sanningens minut närmar sig»

1997 hotar att bli ett förlorat år för den medicinska forskningen

»Ett svårt slag mot den medicinska forskningen, utomordentligt allvarligt, ett hugg mot verksamheten, makabert, okänsligt och okunnigt skött, olyckligt, obehagligt.»

De akademiska kraftuttrycken flödar när företrädare för den medicinska forskningen kommenterar neddragningarna av de statliga anslagen.

Forskarna värjer sig mot att bli indragna i den politiska striden om forskningsstiftelserna.

Nästa år minskar Medicinska forskningsrådets anslag med 52 miljoner kronor. Genom att strypa den statliga finansieringen vill utbildningsminister Carl Tham tvinga fram samverkan mellan forskningsråden och de med löntagarfondspengar uppbyggda forskningsstiftelserna som inrättades av den borgerliga regeringen.

En rundringning till dekanerna vid de sex medicinska lärosätena i Sverige visar att de ser med största oro på situationen. Alla tvivlar på att neddragningen av rådsmedlen ska kunna kompenseras med stiftelsepengar redan från den 1 januari 1997.

Göran Löfdahl:

Forskarnas oro obefogad

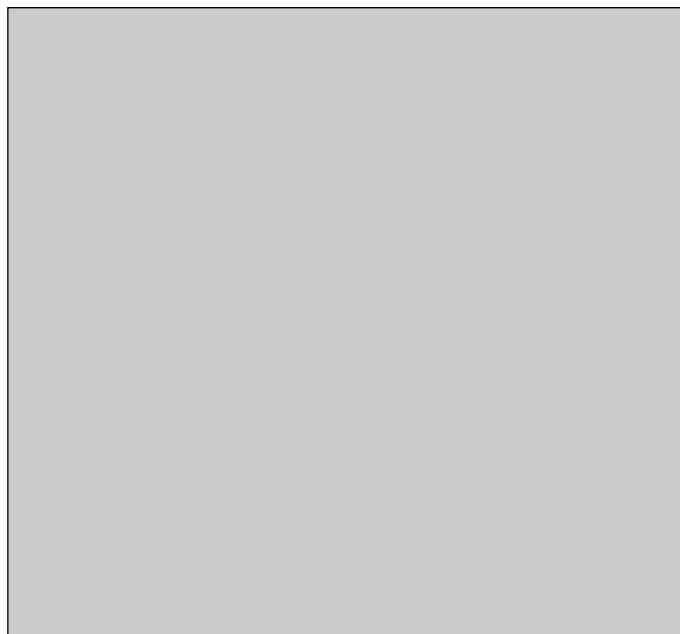
– När vi kommit in i februari 1997 skulle det förvåna mig om några avskedanden på universitet och högskolor blivit verklighet. Forskarnas oro är i allt väsentligt obefogad.

Det hävdar statssekreterare Göran Löfdahl vid utbildningsdepartementet.

Göran Löfdahl tar den upprörda debatten med en nypa salt.

– Den samlade volymen pengar från allmänt håll kommer att öka med åtminstone en miljard kronor under nästa 3-årsperiod. Men det är omöjligt att få igenom det budskapet för närvarande.

Budgetsneringen på 126 miljarder kräver neddragning av all offentlig konsumtion, på alla områden, inklusive

Mot sin vilja har forskarna dragits in i den politiska debatten om forskningsstiftelserna.

Medicinska fakulteten i Göteborg har i ett pressmeddelande redan avisat att det kan bli aktuellt att varsla mellan 30 och 40 anställda om uppsägning, främst laboratorieassistenter och tekniska assistenter.

Också i Lund räknar dekanus Per Belfrage med att det kan bli aktuellt att varsla 30–40 anställda om uppsägning.

– Redan har löfte om ett nytt universitetslektorat dragits tillbaka med hänvisning till de minskade rådsmedlen. Den externa finansiären kunde på de premisserna inte ta på sig ett treårigt ekonomiskt åtagande, säger Per Belfrage.

Svårast för yngre forskare

Han bedömer att inte minst yngre forskare kommer att få ännu svårare än hittills att få forskningsanslag.

– Visst kan man söka externa medel, från t ex privata fonder och EU, men det är en given mängd pengar som alla är med och slåss om. Det kompenseras knappast för de uteblivna rådsmedlen.

Han tror att fakultetens beroende av externa finansiärer kommer att öka.

– Det gäller t ex företag och liknande. De lägger sig nästan aldrig i några detaljer i forskningen, men stödjer ju endast vissa områden som är intressanta för dem. På så vis kan man tala om en viss ökad styrning av forskningen.

Mer energi måste läggas på att söka anslag från mindre fonder och stiftelser, som dessutom i regel bara ger pengar för ett år i taget.

– MFR-pengarna är det som håller forskningsmotorn i gång. Men den statliga finansieringen har gradvis minskat under de senaste 15 åren, och nu ser vi en kraftig »dipp» nedåt.

Per Belfrage anser att de politiskt ansvariga måste besinna sig.

– Jag hoppas att man kan åstadkomma konstruktiva och pragmatiska kom-

forskningen. Genom att ändra lagen så att regeringen kan utse ledamöterna i stiftelsernas styrelse kan en samvariation ske med de offentliga forskningsfinansiärerna.

– Det är ett av syftena med lagändringen. Stiftelserna finns kvar, ändamålet finns kvar, pengarna finns kvar.

Talet om att forskningsråden och stiftelserna har så vitt skilda arbetsfält köper inte Göran Löfdahl. Han menar att det finns en glidande skala mellan grundforskning och tillämpad forskning.

När det gäller forskarnas oro för den framtida finansieringen menar Göran Löfdahl att aktörerna – stiftelserna och råden – skulle kunna skingra den, om de ansåg det ligga i deras intressen.

– Men vi är i budgettider och alla slår på sin trumma, säger Göran Löfdahl.

Jan Lind.

promisser av det slag vi varit vana vid i Sverige.

– Socialdemokratin har sedan Tage Erlanders tid alltid haft en utomordentligt positiv uppfattning om forskningens betydelse för samhället. Att forskningen och forskarna nu blivit gisslan i politiska stridigheter bådär inte gott, säger Per Belfrage.

Uppsala

Professor Bengt Westermark, dekanus vid medicinska fakulteten i Uppsala, ser de minskade anslagen som ett svårt slag för den medicinska forskningen.

– Den svenska medicinska forskningen gör ju nytta. Att satsa på den innebär inte att man kastar pengarna i sjön.

– Den allmänna meningen här är att detta är ett okunnigt och okänsligt sätt att hantera forskningen på. MFR tvingas redan idag avslå goda ansökningar och ge alldeles för små anslag, säger Bengt Westermark.

Han vill för dagen inte tala om hur många anställda i Uppsala som kan riskera uppsägning, så långt i beräkningarna har man inte kommit. Han hoppas på någon form av uppgörelse mellan råden och stiftelserna.

– Det är väl det som Carl Tham vill, men hur det tekniskt ska gå till vet jag inte, säger Bengt Westermark.

Umeå

När Läkartidningen når Thomas Olivecrona, dekanus i Umeå, sitter han just vid datorn med nedskärningssiffrorna framför sig på skärmen.

– Vi räknar med neddragningar med 8 procent nästa år av disponibla medel ute på institutionerna. Det har vi inga möjligheter att kompensera lokalt, utan detta kommer att drabba fullt ut från den 1 januari 1997.

– Jag tror att de som sköter dessa frågor är kloka och vill oss väl. Mitt intryck är att alla som är involverade i forskningsråden och stiftelserna vill hitta möjligheter så att forskningen kan fungera så bra som möjligt. Men att hitta nya strukturer för stödet till forskningen kommer knappast att ske under 1997.

Han oroar sig mest för yngre forskare i medelstora projekt på väg uppåt.

– De kommer att få ta mycket stryk. Riktigt stora forskargrupper har lättare att ta sig fram. I ett perspektiv ovanifrån kan det se ut som en enkel operation att byta från rådsmedel till stiftelsepengar, men under tiden kommer vi att förlora ett antal personer.

Också Thomas Olivecrona talar om de erfarna och duktiga laboratorieassistenternas viktiga roll i forskningen, men att ett antal nu sannolikt måste sägas upp. Den »planeringssiffra» han rör sig med gäller 28 tjänster.

Olle Stendahl, ordförande i MFR:

Forskarna måste göra sin röst hörd

– **Forskarna måste själva göra sin röst hörd i debatten om forskningen och pengarna, menar professor Olle Stendahl, huvudsekr. i Medicinska forskningsrådet.**

– Politikerna säger att de inte hör något från forskarna. Men jag vet att tystnaden bedrar – forskarna sitter runt kaffebordet och diskuterar, men tror kanske att någon annan ska komma med lösningen.

Forskningsråden som sorterar under utbildningsdepartementet – medicin, teknik, naturvetenskap, humaniora/samhällsvetenskap, samt forskningsrådsnämnden – har tidigare uppvaktat riksdagens utbildningsutskott för att peka på långsiktiga konsekvenser av neddragningarna. Olle Stendahl uppmanar forskarna att höra av sig dit.

– Det är viktigt att forskarna är med och påverkar genom att peka på konsekvenserna av olika beslut. Om den politiska prestigeekampen fortsätter finns bara en förlorare – forskarna och forskningen.

Det börjar nu också komma reaktioner från forskarkåll. I en debattartikel i Svenska Dagbladet den 29 oktober föreslår docent Per Elias, Göteborg, och professor Göran K Hansson, Stockholm, åtgärder som »återger modstulna

– Det är med förundran som vi lyssnar till de tonfall och stötar i stridstrumpeterna som hörs långt bort i fjärran, framhåller Thomas Olivecrona

Karolinska institutet

Professor Jan Lindsten, dekanus vid Karolinska institutet i Stockholm, framhåller att neddragningar omfattar också sektorsorganen. När Naturvårdsverket och Arbetslivsfonden drabbas av nedskärningar återverkar det också på den forskning vid KI som får stöd därifrån.

KI:s rektor Hans Wigzell beräknar att uppåt 100 anställda riskerar uppsägning, främst teknisk personal och doktorander.

– Det är en makaber situation om detta blir verklighet, en enorm nedmontering av den medicinska forskningen.

Hans Wigzell befarar att 1997 blir ett förlorat år för den medicinska forskningen i Sverige, och anser att sanningens minut håller på att närma sig:.

– Kommer, som Carl Tham och Göran Löfdahl säger, stiftelserna att snabbt kunna korrigera för rådets minskningar

forskare en tro på framtiden», och i ett uttalande i Dagens Nyheter den 30 oktober uppmanar 91 professorer inom naturvetenskap och teknik ansvariga »att snabbt finna en konstruktiv lösning på det problem man skapat».

Överlägger med stiftelserna

MFR diskuterar för närvarande med i första hand Stiftelsen för strategisk forskning och Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (Stint) om samverkan.

– Det som kan bli aktuellt är samfinansiering av projekt eller att vi delar på olika områden där vi har gemensamma intressen, säger Olle Stendahl.

Däremot blir det inte fråga om att stiftelserna ska ge MFR en kappsäck pengar som rådet sedan fritt förfogar över efter eget skön.

– Syftet med förhandlingarna är att hitta den bästa lösningen för forskningen – inte att göra utbildningsministern, stiftelserna eller MFR nöjda. Samtidigt diskuterar vi bara 1997. Stora besparingar är också aviserade för kommande år. Hur dessa drabbar råden och grundforskningen är osäkert.

MFR har gett sina tolv prioriteringskommittéer ett preliminärt besparingsbeting på 17 procent. Olle Stendahl säger att det är den övre gränsen och att han hoppas att den kan sänkas något.

Jan Lind

på de aktuella forskningsområdena? Är det sant eller är det osant? Om det är osant är det väldigt illa!

Linköping

Professor Åke Wastesson, dekanus vid Hälsouniversitetet i Linköping, kan för dagen inte ge besked om neddragningens effekter.

– Jag vet bara att vi kommer att hamna på minus, och att vi måste försöka kompensera oss genom anslag från andra källor.

Han räknar med omprioriteringar och att man måste »vikta om» personal.

– Det är olyckligt om vi tvingas säga upp forskarstuderande och yngre lärare på post doc-nivån. Dessa grupper är ju den medicinska forskningens framtid.

– På lång sikt är nog lösningen att samverka över ämnesgränserna och bilda slagkraftiga kombinationer av forskare. Då kan vi bli attraktiva som mottagare av anslag från stiftelser, EU och andra alternativa fonder, kommenterar Åke Wastesson.

Jan Lind